

VN Mediagids Vervolg ons dan!

Rafiq Naibzay en zijn gezin. Naibzay wil niets liever dan strafrechtelijk vervolgd worden. Foto: Joost van den Broek

Vervolg ons dan!

Nederland bestempelt Afghanen die bij de geheime dienst werkten automatisch als oorlogsmisdadigers. Terecht?

Door **Harm Ede Botje**

Nederland bestempelt Afghanen die bij de geheime dienst werkten automatisch als oorlogsmisdadigers. Terecht?

Door **Harm Ede Botje**

Rafiq Naibzay (45) zit in kleermakerszit op de grond. Voor hem op een glazen salontafel ligt een dikke map krantenknipsels. ‘Op de bres voor Naibzay’ luidt een kop. ‘Beul of onschuldig, asielzoeker Rafiq Naibzay inzet politiek steekspel’ luidt een andere. Op een voorpaginafoto is te zien hoe aan de gevels van een rijtje huizen de vlaggen halfstok hangen. ‘Dat was vorig jaar april, toen heel Hoogblokland protesteerde tegen mijn mogelijke uitzetting.’

Sinds 2000 woont Rafiq Naibzay met zijn vrouw en vier kinderen in het dorpje onder de rook van Gorinchem. De vluchteling slaagde er als dienstplichtige in het front te ontlopen door bij de Afghaanse geheime dienst te gaan werken, de Khadimat-e Atal’at-e Dowlati (KhAD), later omgevormd tot een ministerie genaamd Wazarat-e Amaniat-e Dowlati (Wad). In 1996, toen de taliban via een bloedige oorlog de macht in handen kregen, verdween Naibzay in de gevangenis. Na anderhalf jaar wist zijn vader een bewaker om te kopen en kon hij ontsnappen. Hij vluchtte met zijn gezin naar Nederland, vroeg asiel aan, maar dat werd geweigerd. Op grond van een ambtsbericht uit 2000 is immers iedere Afghaan vanaf de rang van onderofficier die ooit bij de KhAD/Wad heeft gewerkt, per definitie verdacht van oorlogsmisdaden. Volgens het ambtsbericht werd iedereen die bij de KhAD/Wad actief was, gedwongen mee te doen aan mensenrechtenschendingen. Nederland en Luxemburg zijn de enige twee landen in Europa die deze algemene regel hanteren. In landen als Duitsland en België wordt ieder geval individueel beoordeeld.

Naibzay heeft een heel ander verhaal. Ja, hij was lid van de communistische partij en ja, hij werkte bij de KhAD/Wad. Niet als beul, maar op een opleidingsinstituut voor rekruten. Hij zorgde ervoor dat studenten aanwezig waren, werkte op de postkamer, was korte tijd tolk, leidde mensen rond. Later werd hij commandant van een van de trainingsinstituten.

Een martelkamer van binnen gezien? Dat nooit, bezweert hij. Hij laat officiële verklaringen zien van de huidige ministeries van Binnenlandse Zaken en Defensie die zijn onschuld moeten aantonen. Ook is er een verklaring van de Afghaanse mensenrechtencommissie die jarenlang met Nederlands ontwikkelingsgeld is gefinancierd en waarvan de wereldwijd gelauwerde voorzitter Sima Samar in 2011 de Geuzenpenning ontving. En toch wordt Rafiq Naibzay door de IND aangemerkt als oorlogsmisdadiger. Daarom wordt hem al twaalf jaar lang een asielstatus geweigerd op grond van artikel van 1F van het vluchtelingenverdrag. Tegelijkertijd weigert het Openbaar Ministerie hem strafrechtelijk te vervolgen voor oorlogsmisdaden, iets waar hij zelf om heeft gevraagd.

Uitgezet werd hij tot nu toe niet, omdat hij in Afghanistan gevaar zou lopen. Maar minister Gerd Leers van vreemdelingenzaken is wel van plan Naibzay uit te zetten. Burgemeester Els Boot van Giessenlanden, waaronder Hoogblokland valt, heeft zich tot nu toe met succes tegen uitzetting verzet. De zaak kreeg de afgelopen maanden veel publiciteit, niet in de laatste plaats omdat Boot door minister Leers op het ministerie werd ontboden. Er kwam een petitie ondertekend door veertig burgemeesters, in het parlement werd over de zaak gesproken. Burgemeester Boot en Naibzay's zoon Nawied traden op bij *Pauw & Witteman* en het *Achtuurjournaal* besteedde uitgebreid aandacht aan het lot van Naibzay en ongeveer 170 lotgenoten.

Mohammed Rafiq Naibzay dreigt nu te worden uitgezet. Foto: Joost van den Broek

Dat de Nederlandse overheid alle oud-medewerkers van de KhAD/Wad categoriaal de deur wijst, heeft alles te maken met de commotie die medio jaren negentig ontstond omtrent Afghaanse oorlogsmisdadigers die naar ons land waren gevlucht. Onder hen bevond zich ook de inmiddels overleden Hasjmatoella Kaihani, lid van het centraal comité van de communistische partij en de voormalige openbaar aanklager bij de revolutionaire rechtbank waar showprocessen werden gevoerd. Vanwege dat arbeidsverleden weigerde het ministerie van Buitenlandse Zaken hem een verblijfsvergunning. Kaihani ging in beroep bij de Raad van State en werd daar op 17 januari 1995 in het gelijk gesteld. Reden: er was geen concreet bewijs aangedragen dat de Afghaan oorlogsmisdaden had begaan. De verontwaardiging was groot. Hoe kon het dat zo'n man toegang kreeg tot Nederland? Organisaties als Amnesty International en Afghanistan Watch (een actiegroep van vooraanstaande hoogleraren als Theo van Boven en de inmiddels overleden Peter Baehr die bewijzen verzamelde tegen oorlogsmisdadigers) spraken hun verontrusting uit over de lakse houding van de Nederlandse overheid.

Twee jaar later verscheen in *Vrij Nederland* een verhaal met als kop 'Het barst hier van de Afghaanse oorlogsmisdadigers'. In het stuk stond een kader met de namen van 35 vermeende mensenrechtenschenders die behoorden tot het voormalige communistische regime. Ook *de Volkskrant* en *Trouw* publiceerden artikelen over vermeende Afghaanse oorlogsmisdadigers in Nederland. Bij het ministerie van Justitie rijpte het inzicht dat er iets gedaan moest worden, dat oorlogsmisdadigers uit landen als Afghanistan de voet dwars moest worden gezet.

Het duurde nog tot 2000, maar toen lag er een ambtsbericht dat er niet om loog. De taal was fel, er werd een gruwelijk beeld geschetst van het werken bij de ‘macabere’ geheime dienst, zonder de terughoudendheid die normaal gesproken kenmerkend is voor de ambtsberichten van Buitenlandse Zaken. En de opstellers waren absoluut in hun oordeel: eenieder die ooit in de rang van officier of onderofficier bij de KhAD/Wad actief is geweest, kon volgens het ambtsbericht automatisch worden aangemerkt als oorlogsmisdadiger. Reden: er was een roulatiesysteem waardoor alle officieren en onderofficieren persoonlijk betrokken waren geweest bij ‘het arresteren, ondervragen, martelen en soms executeren van verdachte personen.’ Promotie kon alleen worden gemaakt als mensen loyaal waren. ‘Net als voor officieren was het ook voor onderofficieren onmogelijk binnen de KhAD of de Wad te functioneren indien zij niet wensten deel te nemen aan de systematische schendingen van de mensenrechten die daar plaatsvonden.’

Wie de hele tekst van het ambtsbericht leest, ontkomt niet aan de indruk dat er naar een onontkoombare conclusie toe wordt geredeneerd. Het ambtsbericht leidde tot grote veranderingen in de beoordeling van asielaanvragen door Afghaanse communisten. Prevaleerde voorheen bij de Raad van State de aanname dat niemand schuldig is tot het tegendeel wordt bewezen, de afgelopen twaalf jaar werden alle Afghaanse officieren en onderofficieren van de KhAD conform het ambtsbericht automatisch aangemerkt als oorlogsmisdadigers, tenzij ze zelf konden aantonen geen misdaden te hebben gepleegd. Dat lukte voor zover bekend slechts in één zaak.

De afgelopen jaren kwam er veel kritiek op het Nederlandse standpunt. Zowel de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR als Amnesty International lieten weten dat er geen spoor van bewijs is dat er inderdaad een roulatiesysteem heeft bestaan. ‘Het is voor Amnesty niet mogelijk de inhoud van het ambtsbericht te bevestigen,’ aldus een brief uit 2004. Amnesty en UNHCR drongen herhaaldelijk aan op een individuele beoordeling van de betreffende gevallen en op nader onderzoek.

Ook de wereldwijd beroemde Afghanistan-experts Antonio Giustozzi van de London School of Economics en Barnett Rubin van het New Yorkse Center on International Cooperation lieten op verzoek van advocaten weten nooit sporen van een roulatiesysteem te hebben gevonden. Pikant is dat Barnett in 2000 door Buitenlandse Zaken als een van de bronnen in het ambtsbericht opvoert. En juist hij kwam dus later met fundamentele kritiek. De Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken, een overheidsorgaan, raadde in 2008 aan nader onderzoek te doen om te kijken of het ambtsbericht wel klopte. Ook stelde zij een ‘herijking’ voor, waarbij de IND niet alleen moet afgaan op het ambtsbericht maar ook op rapporten van bijvoorbeeld de UNHCR. De afgelopen jaren oordeelden verschillende rechtbanken dat er te veel twijfel bestond over de absolute waarheid van het ambtsbericht en dat asielzoekers daarom ten onrechte een verblijfsvergunning werd onthouden.

Maar het mocht niet baten. De Raad van State schoof de stukken van de UNHCR en Amnesty terzijde, omdat er te weinig in zou staan over de herkomst van hun informatie. Wrang, vinden ze binnen de asieladvocatuur, aangezien Buitenlandse Zaken zelf in procedures alleen bereid is geweest aan rechters inzage te geven in de herkomst van haar materiaal, en niet aan de vreemdelingen en hun raadslieden. Het ministerie van Immigratie, Integratie en Asiel vindt nader onderzoek niet meer doenlijk omdat van elke deskundige die sinds het verschijnen van het ambtsbericht in 2000 is geraadpleegd, de ‘betrouwbaarheid en objectiviteit’ in het geding zijn. Ze gaat uit van de mogelijkheid dat zegslieden met opzet zullen beweren dat er nooit een roulatiesysteem is geweest om zo voormalige medewerkers van de KhAD/Wad te helpen die in Nederland worden verdacht van oorlogsmisdaden.

Advocaten van 1F-Afghanen hameren erop dat de bronnen waarop het ambtsbericht uit 2000 is gebaseerd, mogelijk bevooroordeeld zijn. Volgens Afghaanse parlementariërs zou het gaan om zegslieden van de Pakistaanse geheime dienst die er alle belang bij hadden Afghaanse communisten zo zwart mogelijk te maken. Dat schreven ze in een brief aan de Nederlandse parlementsvoorzitter Gerdi Verbeet. ‘Iedereen in Afghanistan is mogelijk partijdig,’ zegt René Bruin van UNHCR. Niet alleen de mensen die wij hebben gesproken voor ons onderzoek en die ontkennen dat er een roulatiesysteem is, óók de mensen die hebben gediend als bron voor het ambtsbericht.’

Ondanks herhaalde verzoeken van advocaten wil het ministerie van Buitenlandse Zaken geen mededelingen doen over de identiteit van de mensen die de bronnen vormden voor de gewraakte passages in het ambtsbericht. *Vrij Nederland* is wel in het bezit van e-mailwisselingen die enig licht werpen op de totstandkoming ervan. Het gaat om mailwisselingen tussen Den Haag en de ambassade in Pakistan, verstuurd in 1999 en 2000 toen het ambtsbericht nog op de tekentafel lag. Op dat moment waren de taliban aan de macht en had Nederland geen ambassade in Afghanistan. In de documenten zijn de namen van de informanten weggelakt. In Den Haag, zo blijkt uit de e-mails, bestond onzekerheid over ‘de

categorische conclusie' dat alle onderofficieren en officieren persoonlijk betrokken waren bij het martelen en soms executeren van verdachte personen.

Een opsteller van een van de e-mails – zijn naam is onbekend – achtte het 'vanwege de commotie die het deelambtsbericht zowel in de pers als onder de Afghaanse gemeenschap vermoedelijk teweeg zal brengen' beter 'expliciet aan te geven welke bronnen aan de basis liggen van de conclusie dat alle KhAD/Wad personen betrokken zijn geweest bij mensenrechtenschendingen'. In haar antwoord benadrukte de ambassade dat haar bronnen 'objectief' en 'deskundig' waren en dat de verschillende verklaringen met elkaar overeenkwamen. Maar ook gaf de diplomaat aan dat 'vele' informanten ondanks hun betrokkenheid bij het communistische bewind (waardoor ze toegang hadden tot informatie) 'ook sympathie hadden voor het islamitische verzet'. Verder wordt in de e-mail gesteld dat de informatie van de anonieme bronnen niet afwijkt van hetgeen is opgemerkt door Human Rights Watch, Amnesty International en 'diverse' toonaangevende academici. Opvallend is dat de afgelopen jaren Amnesty en vooraanstaande Afghanistankenners juist hebben verklaard dat de diplomaten en hun bronnen fout zaten als het ging om het roulatiesysteem.

Niet alleen in Pakistan en Afghanistan zaten informanten die het bloed van de communisten wel konden drinken en er dus alles aan deden hen zo zwart mogelijk af te schilderen. Ook hier in Nederland waren er mensen die daar belang bij hadden. Een voorbeeld is de journalist Halim Tanwir. In de jaren negentig was hij vertegenwoordiger van het islamitische verzet in Nederland en schreef hij voor het tijdschrift *El Badr*. In een artikel over Afghaanse communisten in Nederland komen frasen voor als 'misdadige communisten', 'bloeddorstige communisten', 'kwade en communistische bedoelingen', 'vuile personen', 'vuile en corrupte personen'. In 1997 was Tanwir een van de bronnen die informatie verschaftte over de communistische kopstukken aan *Vrij Nederland*, zo laat hij telefonisch weten. Hij omschrijft zichzelf als een 'anticommunist' en iemand die geleden heeft onder het communistische regime.

Maar ondanks zijn duidelijke vooroordelen en partijdigheid werkte Tanwir voor de Nederlandse overheid. 'Ik ben jarenlang expert geweest voor de IND,' zegt hij. 'Ik heb 1300 dossiers van communisten behandeld. Ik heb meegewerkt aan het ambtsbericht van Buitenlandse Zaken. Ik kan u verder niet veel informatie geven over individuele kwesties. Daarover heb ik een contract getekend met de IND. Mijn werk is bekend bij Justitie, Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken, IND en Interpol. Ik heb netjes gewerkt, goed gewerkt, gewerkt voor vrede en veiligheid.' Een woordvoerder van de IND laat weten dat Halim Tanwir van mei 1999 tot mei 2000 als externe consultant is ingehuurd (in de periode dus dat het ambtsbericht werd opgesteld), maar dat hij nimmer heeft geadviseerd over besluitneming in individuele zaken.

De zaak rond de 1F-Afghanen zit muurvast. Hoogleraar internationaal strafrecht André Klip, die zich in de jaren negentig beijverde voor het verzamelen van bewijs tegen Afghaanse oorlogsmisdadigers, vindt de categorale afwijzingen van de 1F-Afghanen 'nogal zwak en niet in overeenstemming met het vluchtelingenverdrag dat individuele behandeling toch vooropstelt. Die Afghanen zitten in een onmogelijke situatie. Ze worden al jarenlang niet afgewezen, niet uitgezet, niet vervolgd.'

Uit onderzoek blijkt dat het OM maar in een zeer beperkt aantal gevallen tot strafrechtelijke vervolging overgaat. Tot nu toe zijn twee Afghanen veroordeeld wegens oorlogsmisdaden en is er één vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs. En dat is precies de reden waarom het Openbaar Ministerie zoveel 1F-zaken terzijde legt: geen getuigen, geen schriftelijke stukken meer, zaken die verjaren.

Rafiq Naibzay, die de afgelopen maanden in het middelpunt van de belangstelling stond, wil niets liever dan strafrechtelijk vervolgd worden. 'Laat ze maar bewijzen dat ik een oorlogsmisdadiger ben, dat kunnen ze niet. Daarom komt het nooit tot een strafzaak.' Voor het raam van zijn woning in Hoogblokland hangt een poster met een foto van een van zijn zonen met de tekst: 'Ik zie mijn vader het liefst voor het gerecht.' Maar de kans daarop is klein. Al in 2006 meldde Naibzay zich bij het Openbaar Ministerie met het verzoek hem te vervolgen. Hij kreeg een tweeregelig briefje terug met daarin de mededeling dat 'thans geen opsporingsverzoek zal worden aangevangen'.

Hoe moet het verder? Ybo Buruma, huidig raadsheer van de Hoge Raad, schreef al in 2008: 'We kunnen er vanwege een (sterk betwist) ambtsbericht uit 2000 niet van uitgaan dat alle militairen en KhAD-medewerkers bloed aan hun handen hebben. Tussen die 170 of meer Afghanen zitten ook militaire kantinebeheerders die nooit veroordeeld kunnen worden.' Buruma pleit ervoor de 1F-Afghanen 'hier een plaats te geven'. Mocht er alsnog bewijs komen dat ze oorlogsmisdaden hebben begaan, dan kunnen ze altijd alsnog worden vervolgd.

René Bruin van UNHCR: ‘Jammer dat Buitenlandse Zaken wel erkent dat er verschillen zijn tussen onze bevindingen en die van hen, maar dat ze nooit aanvullend onderzoek willen doen. Het zou goed zijn als dat alsnog gebeurt.’

29-05-2012 / [Politiek](#)

Vind ik leuk

9

Tweeten

29

0

1 comment

1 Star

Leave a message...

Discussion

Community

"

B_dehzad · a month ago

Het Vrij Nederland heeft uiteindelijk haar verhaal van 1997 tegengesproken. Afghanen hebben 15 keer als protest gedemonstreerd tegen de onjuistheden van ambtsbericht van het ministerie buitenlandszaken en tegen het zelfgemaakte verhaal van Halim Tanweer, rechtse hand van Gulbuddin Hekmatyar.

Nu lijkt er een onderzoek door een onafhankelijke commissie noodzakelijk om een onderzoek te doen naar het IF- kwestie. Het is tijd voor herzien van alle 1F dossiers op individuele niveau.

0 | · Reply · Share ›

Over Harm Ede Botje

Harm Ede Botje (1965) schrijft sinds 1995 voor Vrij Nederland. Hij is algemeen redacteur met als speciale aandachtsgebieden buitenlandverslaggeving en ontwikkelingssamenwerking.

Meer van Harm Ede Botje

- [Vervolg ons dan!](#)
- [Steeds minder een meneer](#)
- [De gewone man als held](#)
- [Ageeth Scherphuis \(1933-2012\)](#)
- [Lekker bij de bullebak horen](#)

Meest gelezen artikelen

- [De carrière van een dorpsgek](#)